

Türkiye Cumhuriyeti Kamuoyuna

31 Ağustos 2022

2022 – 2023 Adli Yılı Başlangıcı Vesilesiyle

BASIN BİLDİRİSİ

GİRİŞ

Daha İyi Yargı Derneği; siyaseten tarafsız bir düşünce kuruluşudur. Hukukçular, emekli hâkimler, öğretim üyeleri, avukatlar, iş insanları ve hukuk alanında öğrenim görmekte olan öğrencilerden oluşan 160 üyesiyle, Türk yargısının sorunlarını ve kök sebeplerini tespit etmek, evrensel kabul gören çözümler geliştirmek, politik, ekonomik ve toplumsal taraflar arasında mutabakat sağlamak ve daha demokratik ve kalkınmaya hizmet edecek ilke, yasa ve yöntemlerin hayata geçirilmesi için çalışmaktadır.

Daha İyi Yargı Derneği; Türkiye'nin ileri demokrasi, sürdürülebilir kalkınma ve yüksek refah hedeflerini gerçekleştirmenin kaliteli hizmet üreten, şeffaf, hesapverir, tam bağımsız ve bağımsızlığını koruyabilen bir yargıyla ve hukukun üstünlüğü anlayışı ile mümkün olduğu inancıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Bu anlamda yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri olarak kabul edilen, Daha İyi Yargı Derneği Kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı Av. Mehmet Gün'ün kaleme aldığı "Türkiye'nin Orta Demokrasi Sorunları ve Çözüm Yolu" isimli eser, Türkiye'nin saygın çatı örgütü TÜRKONFED tarafından "Politika Belgesi" olarak kabul edilmiştir. Eserde; yargı, kamuda hukukun üstünlüğünü sağlamaya yönelik olarak hesapverirlik ve temsilde adalet sorunları derinlikli olarak incelenmiş, Türkiye'yi "Orta Gelir Tuzağı"na düşüren "Orta Demokrasi Tuzağı"nın aşmanın yolu gösterilmiş, çözüm önerileri sunulmuştur.

Daha İyi Yargı Derneği, her adli yıl açılışında olduğu gibi bu yıl da yaptığı çalışmalarından elde ettiği verileri, gözlem, inceleme ve bunlara dayalı önerilerini kamuoyu ile açık bir şekilde ve tam tarafsızlık ilkesiyle paylaşmayı varlığının temel bir sorumluluğu olarak kabul etmektedir.

En başta şu temel saptamayı yapmayı bir toplumsal görev olarak kabul etmekteyiz:

Her yıl yargı teşkilatının elindeki işleri erteleyerek 20 Temmuz ile 1 Eylül tarihleri arasında adli tatile çıkması ülke kaynaklarını israf eden aristokratik bir teamüldür. Bu müsrif teamül, yargıdaki gecikmenin sebeplerinden birisidir. Hakimlerin yıllık izin hakları, tayinler, taşınmalar ve yeni görev yerlerine alışma gibi süreçler, bütün bir sistemi top yekûn tatile çıkarmadan da yönetilebilir.

Geleneksel hale gelmiş olan yeni adli yıl başlama törenleri tüm paydaşların katılacağı, sadece yargının sorunlarının değil, verilen hizmetin muhataplarının şikâyet ve isteklerinin de dillendirileceği, çözümler üreten, fırsatlar yaratan bir tür daimî şuraya dönüştürülmelidir. Adli yıl başlangıç törenlerinin, yargının sorunlarının her yönüyle değerlendirilip kalıcı sağlıklı çözümler üretilen bir platforma, daimî şuraya dönüşmesi dileğiyle, bu çerçevede Daha İyi Yargı Derneği olarak şunları önermekteyiz:

1. Törenlere yargının ilk derece, istinaf ve temyiz dahil her seviyesinden hâkim ve savcılarının, avukatların, STK'lar ile diğer meslek kuruluşları temsilcilerinin ve diğer paydaşlarının da katılmaları sağlanmalıdır.
2. Katılımcılar kendi açılarından hem sorunlarını hem de çözüm önerilerini serbestçe dillendirmeli, böylece toplumsal bir tartışmanın zemini oluşturulmalıdır.
3. Yasama ve yürütme temsilcileri sadece dinleyici olarak katılmalı; kürsüyü yargıya ve paydaşlarına bırakmalıdırlar.
4. Törenlere en kıdemli yüksek yargı kurumu başkanı ve kurumu ev sahipliği yapmalı ve sekreteryası yönetmelidir. Törenlerde dillendirilen konularda konferans, panel, ortak akıl toplantısı ve benzeri etkinlikler düzenleyerek yargının sürekli gelişmesi için çözümler üretilmesine önderlik etmelidir.

2022 – 2023 ADLİ YIL AÇILIŞI DEĞERLENDİRMESİ

2022 – 2023 adli yılı başlaması vesilesiyle 1 Eylül 2022 günü yapılacak olan törenin ve konuşmaların nesnel ve sağlıklı değerlendirmesine zemin oluşturması dileğiyle aşağıdaki görüş ve önerilerimizi kamuoyu ile paylaşmayı onurlu bir görev olarak kabul ediyoruz.

Ulusların gelişmişlik farkları; hukukun üstünlüğü ile temel hak ve özgürlüklerin korunmasının ulusların ekonomik başarısı ve refah artışının temel şartı olduğunu, toplumsal uzlaşma, barış ve dayanışma ortamında özgürlükleri koruyup geliştirmenin ekonomik başarı ve refah getirdiğini göstermektedir.

Özgürlükleri sınırlandıran orta demokrasiler ve otokrasiler, zengin doğal kaynaklarına rağmen refahı artıramazken, hukukun üstünlüğünü, yöneticilerine karşı hukukun üstünlüğünü yani yöneticilerin hesapverirliğini sağlayan demokrasiler, eğitim, bilim ve teknikte de ileri giderek uluslararası rekabette farkı açmış, refahı artırmada fazlasıyla ileriye geçmiş bulunmaktadır.

Uluslararası alanda yüksek refaha sahip özgürlükçü demokrasiler ile düşük refah seviyesindeki otokratik ve hibrit ülkeler arasında kıyasıya bir mücadele sürmektedir. Bu mücadele kendini dünyanın birçok bölgesinde çatışmalar şeklinde göstermektedir. Adeta “demokratik” ve “otokratik” olarak iki kampa ayrılmakta olan ülkeler bir tercih yapmaya zorlanmakta, ekonomileri ve halkın refahı da siyasi tercihlere göre değişmektedir. Türkiye de bu iki kamp arasında bir tercih yapmak durumundadır.

Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşundan beri hukukun üstünlüğüne dayalı bir devlet sistemini kabul etmiş, 1950’lerden itibaren çoğulcu ve özgürlükçü demokrasiler arasında yer almayı stratejik bir hedef olarak benimsemiştir. Türkiye zengin tarihî ve kültürel birikimi ile eşsiz jeopolitik konumunun sunduğu devasa fırsatları kullanarak, halkın refahını hızlıca ve sürdürülebilir artırabilir. Özgürlükçü demokrasi hedefi bu amacı gerçekleştirmek için doğal bir zorunluluk, 19. asrın başından beri süregelen modernleşme sürecinin bir gereğidir.

Türkiye’nin ileri demokrasi ve ileri refah seviyelerine erişme hedefi; hukukun üstünlüğünü toplumsal hayatın her alanına hakim kılması, özgürlükleri koruyup geliştirmesi, eğitim sistemini çağdaş felsefe, bilim ve teknolojiyi yakalayacak şekilde geliştirmesi, nitelikli girişimciliği desteklemesi, rekabet gücünü yenilikçi yöntem ve buluşlarla artırması, verimlilik, kalite ve katma değer yaratmada çağdaşları ile yarışabilir hale getirmesini gerektirmektedir. Nitekim bağımsız iktisadi çevreler ve uzmanlar da Türkiye’nin içinde bulunduğu Orta Gelir ve Orta Demokrasi Tuzaklarını aşmasının ilk şartının hukukun üstünlüğü ile bağımsız yargı olduğunda tam bir görüş birliği içindedir.

Bütün bunların gerçekleşmesini sağlayacak Türkiye’nin en stratejik yapısal reformu yargı sistemini etkin ve verimli çalışır, şeffaf ve hesapverir ve tam bağımsızlığı hak eder hale getirmektir.

Yargı, İşleyişi ve Hedefleri Modern Bir Anlayışla Belirlenmelidir

Türkiye; idare, kurumlar ve kişiler arasında ekonomik ve sosyal hususlarda uyuşmazlıklar çıkmasının doğal olduğu; uyuşmazlıkların gelişmekte olan toplumun dinamiklerini gösterdiği ve esasında bir ilerleme vasıtası olduğunu göz önüne alarak modern uyuşmazlık yönetimi anlayışı benimsemeli; yargı sistemini, işleyiş usullerini ve hedeflerini buna göre belirlemelidir.

Bu kapsamda:

- Uyuşmazlıkları davaya dönüşmeden uzlaştırmayı, en karmaşık davaları en geç 3-4 ayda çözmeyi, uyuşmazlığın tarafları arasında dayanışma ve dostluğu yeniden tesis ederek

toplumsal güveni ve hukuk güvenliğini pekiştirmeyi yargının nihai hedefi olarak belirlemeli; yargı sistemini bu nihai hedefi gerçekleştirmeye uygun olarak tasarlamalıdır. Yargı sistemi; ülkenin kalkınmasına en iyi katkıda bulunacak şekilde kalkınma bölgeleri bazında optimum yapılandırılmalı, 7.000 civarındaki mahkeme sayısı 2.000 civarına indirilmelidir.

- Yargı kaliteli hizmet vermeye odaklanmalı, aile, iş barışı ve tüketici hakları gibi sosyal konularda yargı hizmetleri halkın ayağına götürülürken, ortaklıklar, yatırımlar, tedarik zinciri ilişkileri gibi karmaşık ekonomik konularda uzmanlaşma sağlanmalı ve hizmet merkezlerde yoğunlaştırılmalıdır.
- Yargılamalarda görev yapan hâkim, savcı ve avukatlar staj, özetmen ve meslek yardımcılığı seviyelerinde pişmeli, kişisel olgunluk yaşına erişmiş ve ileri ülkelerdeki meslektaşları ile eş ve rekabet eder seviyede olmalıdır.
- Hâkim ve savcılar da avukatlar ve noterler gibi kendi bağımsız meslek kuruluşlarına sahip olmalı, bütün yargısal meslek kuruluşları etkin demokratik yönetime kavuşturulmalı, mesleklerini geliştirme ve yargı bağımsızlığını savunma görev ve yetkisi verilmelidir.
- Yargı tüm kurumları, organları ve meslek mensuplarıyla hukukun üstünlüğüne en başta kendisi tam olarak riayet etmeli; diğer tüm kurumlara ve mensuplarına örnek olmalıdır.
- Yargı; devleti yöneten herkesin, iktidar ve muhalefetteki siyasilerin, üst düzey kamu görevlileri başta olmak üzere bütün kamu görevlilerinin suçlarını soruşturmakta özgür olmalı, görevini yapabilmek için kamu görevlilerinin kendi kurumlarından, görev arkadaşlarından ve idari amirlerinden soruşturma izni almaya muhtaç olmamalıdır.
- Yargı, özellikle siyasilere ve kamu görevlilerine karşı olmak üzere hukukun üstünlüğünü herkese ve her kesime karşı etkin olarak sağlamalıdır.
- Yargı sistemi, hukukun üstünlüğü güvencesini sağlayarak devlet bürokrasisini güçlendirmeli, istikrarlı devlet yönetiminin temel direği ve güvencesi haline gelmelidir. Özellikle üst düzey kamu görevlilerini amirleri durumundaki cumhurbaşkanı, bakanlar ve onların mensubu olduğu siyasi partilere karşı güçlendirerek devlet yönetiminde partizanlığı, kayırmacılığı ve sair sakatlıkları etkin olarak önlemelidir.
- Yargı sistemi, devasa devlet gücünü kullanan yürütmeyi, etkin hukuka uyarlık denetimi yoluyla sınırlandırmalı; devleti yöneten ve yönetmeye talip olan siyasiler ile bilfiil yöneten kamu görevlilerinin etik davranmasını ve hesapverir olmasını sağlamalıdır.
- Yargı, anayasal düzeni etkin olarak korumalı, anayasaya aykırılıklara asla geçit vermemelidir. Yargı bir maliyet ve ayak bağı olmaktan çıkmalı, toplumu geliştirmek, refahın artırılmasına katkı vermek için özveri ile çalışmalıdır. Yargı sistemi toplumda hukuka uyarlı davranışı, yolsuzluk ve rüşvetten arı iş yapma disiplini yerleştirmeli, sosyal ve ekonomik ilişkilerde dürüstlük ve yüksek ahlak oluşturmali; sözleşmelerin harfiyen yerine getirileceğine, kişisel haklar ve özgürlüklerin her hâlükârda ve özüne ziyan vermeksizin korunacağına dair itimat oluşturmalıdır.

İşletmelerin verimli çalışması, ortaklıkların güçlenerek sürmesi ya da bozularak tasfiye olması, katma değeri yüksek kaliteli ve karlı üretim yapması, işyeri huzuru ve barışı, işverenler ile çalışanlar arasında dayanışma, iş birliği ve adil paylaşımın sağlanması gibi refah artırıcı birçok husus yargı sisteminin işleyişinden ve kararlarından yakından etkilenmektedir. Bunların bilincinde olarak yargı sistemi; girişimcilerin, yenilik ve buluş sahiplerinin, sermayedar, profesyonel yönetici ve tedarikçiler ile aralarındaki iş birliğini geliştirecekleri, küçük işletmelerin orta büyüklüğe, ortaların birleşerek büyüklere dönüşmesini sağlayacak hukuki güven ortamını tesis ederek güçlendirmeli, işletmelere uluslararası rekabet gücü kazandırmalıdır.

Mevcut Durumun Genel Tespiti

Cumhuriyet reformlarına ve edinilen tecrübe ve bilgi birikimine karşın Türkiye; hukukun üstünlüğü ve yargı sorununu henüz çözememiştir. Bu iki temel sorun birbiri içine geçerek kördüğüm halini almıştır. En önemlileri olmasına karşın yargı; güvenlik, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel kamu hizmetleri içinde en çok aksayan ve en kalitesiz olanıdır. Yargı hizmetlerindeki aksama hukukun üstünlüğünü aksatmakta, toplum hayatını her alanda olumsuz etkileyerek ülkenin ileri gitmesine, refahın artmasına engel olmakta, ülkemizi Orta Gelir, Orta Demokrasi ve Orta Eğitim Tuzaklarına mahkûm etmektedir.

En başta da Anayasa'nın demokratik hukuk devleti ilkesi aksamaktadır. Meşruiyet sebebine aykırı olarak Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) hem oluşumu hem de işlevi bakımından yürütmeye tam bağımlı hale gelmiştir. Güçler ayrılığı ilkesi, teoride bile yargı bakımından büyük hasar almıştır. Yürütmenin yasamaya da hâkim olmasıyla tüm devlet güçleri tek elde toplanmış, güçler ayrılığı fiilen ortadan kalkmış, Anayasa'nın özündeki "demokratik devlet" ilkesine aykırı bir otokratik devlet görüntüsü ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Yürütme ve yasama gücünün tek elde birleşmesi sonucunda, TBMM, etkin yasa yapımı işlevini kaybetmiş, torba yasalarla yürütmenin isteklerini kanunlaştırır hale gelmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin sorun ve kısıtları, kanunların norm denetiminde aksamalara neden olmuştur. Sonuçta birçok alanda yürütme gücüne karşı hukukun üstünlüğü aksamış, hukuka uyarlı ve isabetli devlet yönetim kararları alınmasında zayıflıklara yol açmış, tartışmalı yönetim kararları alınır olmuş, istikrar ve kestirebilirlik yok olmuştur.

Yargının yürütmeyi denetleme ve hukukla sınırlandırma işlevinin aksaması; ülkenin uluslararası imajını "gelişmeye istekli bir hukuk devleti ve özgürlükçü demokrasi" olmaktan "hukukun üstünlüğünün itibar görmediği, özgürlüklerin kısıtlandığı otokratik özellikleri olan hibrit demokrasi" seviyesine geriletmiştir. Nitekim World Justice Project'in Hukukun Üstünlüğü Endeksinde ülkemiz 139 ülke arasında 117. sıraya, buna paralel olarak kişi başı milli geliri 12.500 US\$'dan 8.000 US\$ seviyesine gerilemiştir.

Kapasitesi ve nitelikleri yetersiz, işleyişi yürütmeye tam bağımlı halde olan yargı, doğal ve olağan görevini yapamaz durumdadır. Gerçekten de üzülerek kabul etmemiz gereken gerçek

odur ki; yargı kendisine düşen görevi yerine getirmeye ve kaliteli hizmet üretmeye yönelik yeterli kapasiteye, imkanlara, modern usullere ve yetkinliğe sahip değildir. Doğal olarak yargıya itimat oldukça düşüktür. Ülkede yargı vasıtası ile hakkını alabileceğini kesin olarak düşünenlerin oranı %80 civarında olması gerekirken %20 civarındadır.

Toplumun büyük bölümü gibi devlet ve genel olarak kamu kesimi de yargıya itimat etmemektedir. Zira suç işleyen kamu görevlileri yargının özgür erişiminden kaçırılmaktadır. İşledikleri suçlardan dolayı kamu görevlilerini yargının soruşturması, idari amirlerinin soruşturma izni vermesi şartına bağlıdır. Nihai idari amirler olan cumhurbaşkanı ve atadığı bakanlar sorumsuz (sorumlu tutulmaları fiilî olarak imkânsız olan) siyasilerdir. İdari amirlerin izin vermesi şartı, kamuda hukukun üstünlüğünü sağlamada açılmış kocaman bir kara delik gibidir. Nitekim yüzlerce canın öldüğü, devasa millî servetin heba olduğu Soma faciası ve Pamukova tren kazası gibi acı veren örnek hadiselerde, Anayasa Mahkemesi'nin de tespit ettiği gibi şüpheli üst düzey kamu görevlileri hiç soruşturulmamakta, yargı önüne çıkarılmamaktadır. Bu durumda, masum kamu görevlilerini yargıda süründürerek cezalandırmak da kolayca mümkündür. Daha da kötüsü bu durum, kamu görevlilerinin sorumsuz siyasiler karşısında direnme; bürokrasinin devlet yönetiminde istikrarı sağlama ve siyasilerin hukuka aykırılıklarını önleme işlevini ortadan kaldırmış, kamu görevlerine liyakatlıların yerine siyasi sadakati olanların, yakın ve akrabaların atanmasının önünü açmış; nitelikli ve yetkin bürokratları devlete küstürmüştür.

Devlet teşkilatını tümünden kriptoların ele geçirmesine imkân veren bu durum büyük bir milli güvenlik tehlikesi de oluşturmaktadır.

Yargının sorunları pek çoktur, kanıksanmıştır ve uzunca bir süredir çözülememiş durumdadır. 2009, 2015 ve 2019 yıllarında yargı reformu strateji belgeleri yayınlanmıştır. Aradan geçen zamanda yeni adliye sarayları yapılmış, UYAP geliştirilmiş, yargı bütçesi, hâkim, savcı ve avukat sayıları artırılmıştır. Buna karşın ekonominin büyümesi ile paralel olarak daha çok uyuşmazlık çıkması, işlerin daha karmaşık hale gelmesi ve sair sebeplerle yargı hizmetlerine ilişkin sorunlar da artmıştır. Bu sorunlara ilişkin genel başlıklar halinde bir mevcut durum değerlendirmesi bu bildirin sonunda ayrı bir ek olarak sunulmuştur.

Yargının sorunlarından toplum büyük zarar görmektedir

Yargının sorunları; ülkenin potansiyelini gerçekleştirilmesine engel olmanın ötesinde topluma büyük zararlar vermektedir. Şöyle ki:

- a) Yargı; adalete erişim hakkını suiistimal edenlerle samimi olarak hakkını arayanları ayırt edememekte; suç işleyerek gasp edilen hak ve menfaatler suç işleyen yanına kalmaktadır. Buna karşın toplum hakkını ya hiç aramamakta ya da alternatif yol ve yöntemlere başvurmakta, medeni bir toplum olmaktan çıkma yoluna girmiş bulunmaktadır.
- b) Dezavantajlı ve zayıf durumda olanların sıklıkla mağdur olduğu – örneğin, kadın cinayetleri, denetimsiz yurtlarda yoksul halkın çocuklarının istismar edilmesi, aile

efradına kötü muamele ve benzeri- suçların işlenmesi önlenememekte, türlü zorluklarla ortaya çıkarılıp yargıya intikal ettirilenlerin hızlı ve etkili olarak soruşturulamaması da toplumda yaygın bir öğrenilmiş çaresizlik durumuna neden olmaktadır.

- c) Hesapverir olmayan, etik davranış kuralları bulunmayan, yöneticiler ve kamu görevlilerinin keyfi ve suç teşkil eden hareketlerine karşı hakkını arayamayan, ağır eleştiri ve çatışma durumlarında ciddi yaptırımlara uğrayan halk; yönetime eleştiri yoluyla bile katılmaktan çekinmektedir. Tam tersine kimileri “siyasilere yaranarak menfaat elde etmek” şeklinde etik dışı ve düşük ahlaki davranış yöntemleri geliştirmiş bulunmaktadır. Ülkemizde her şeyini alınının akıyla, ahlaka ve hukuka uygun olarak ve siyasete bulaşmadan edinmiş iş insanı profili bulmak gittikçe zorlaşmıştır.
- d) Yargının özellikle emniyeti suistimal, ticari sır ve endüstri hırsızlığı gibi genellikle profesyoneller tarafından işlenen suçları soruşturmadaki yetersizlikleri, işletmelerde profesyonel yönetimi zorlaştırmakta, kurumlaşarak güçlenmelerini baskılayarak, devasa işletmeleri şahıs ve aile şirketi olarak kalmaya zorlamaktadır. Bu durum işletmelerin idamesini aile içi ilişkilerin kaderine bağlayarak örneğin Uzel Makina gibi ulusal sermaye kabul edilebilecek başarılı işletmelerin yok olmasına neden olmaktadır.
- e) Kendisi etkin çalışmayan, organ ve üyelerinin hukuka uyarlığı sorunlu olan, şeffaf ve hesapverir olmayan yargı, gelişmiş ülkelerden iktibas edilen ileri yasalara rağmen toplumda hukuka uyarlı davranış disiplini geliştirememiştir. Bu yönüyle yargı; toplumun sahip olduğu potansiyeli gerçekleştirecek disipline ve güce kavuşmasına engel olurken, birçok konuda geri kalmasına, uluslararası ilişkilerde dezavantajlı pozisyona geçmesine, haklı iken haksız duruma düşmesine neden olmaktadır.

Yargı sisteminin, organları ile unsurlarının ve iş yapış usul ve süreçlerinin de bu amaçları gerçekleştirmeye uygun olacak şekilde tasarlanması ve reforma tabi tutulması zorunludur. Yargının topluma kaliteli hizmet ve refaha katkı verir hale getirilmesi; bu temel hususların hedef alınması, ancak yargı sisteminin mevcut teşkilat ve yapılanmasının bu amaçları sağlayacak şekilde geliştirilmesi ve reform edilmesi ile mümkün olacaktır.

Yargının, kısa sürede, etkin ve verimli çalışır, şeffaf, hesapverir ve tam bağımsız hale getirilmesi de mümkündür.

A'DAN Z'YE YARGI REFORM ÇÖZÜMLERİ

Hukukun üstünlüğü sorunu ile iç içe geçerek kördüğüm halini almış olan yargıdaki sorunların çözümüne yönelik öneriler, yol ve yöntemler geliştirmek amacıyla kurulmuş olan Daha İyi Yargı Derneği, 10 yıllık birikimini süzerek kapsamlı reform önerileri geliştirmiştir. Dokuz kişilik uzman bir ekibin oldukça yoğun bir çalışması sonucu, 9 ana başlıkta çözüm önerileri geliştirilmiş, bu çalışma “A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu” ismiyle Türkçe ve İngilizce olarak kitaplaştırılmış, Türk ve uluslararası kamuoyunun bilgisine sunularak, tartışmaya açılmış bulunmaktadır.

A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu çalışması şunları önermektedir:

1. Yargı sisteminin merkezinde bir düzenleyici kurum olarak Adalet Yüksek Kurumu (AYK) yer almalıdır. HSK, Adalet Bakanlığına verilen yetkiler de birleştirilerek düzenleyici bir kuruma dönüştürülmeli; Daimî Hukuk Şurası ile güçlendirilmelidir. HSK'nın meslek kuruluşu olma işlevi ayrılarak hâkim ve savcılar da avukatlar ve noterler gibi kendi bağımsız meslek kuruluşlarına sahip olmalıdır.
2. Yargı sisteminin idaresine ilişkin tüm kararlar yargı denetimine açılmalı, isteyen herkes dava açabilmeli, bu amaçla seri yargılama yapan uzman bir Adalet Yüksek Mahkemesi (AdYM) kurulmalıdır.
3. Hukuk mesleklerinin tamamı diğer deyişle hâkim, savcı, avukat ve noterler yeknesak bir kariyer planına göre geliştirilmeli, temyiz seviyesine gelen hukukçular aynı zamanda öğretim üyesi olabilmelidir. Böylece hukuk fakültelerinin öğretim üyeleri pratik yaparak yetişebilecek, temyiz üyeliği seviyesine gelen hakimler akademik derinlik kazanmış olacaktır.
4. Mahkemeler Türkiye'nin 26 Kalkınma Bölgesine göre optimum olarak dağıtılmalı, heyet ve uzmanlık mahkemeleri merkezlerde yoğunlaştırılırken günlük hizmetler halkın ayağına götürülmelidir. Modern ve ileri uyumsuzluk yönetimi anlayışı ile eski sorgu ile yeni sulh ceza hakimleri mefhumlarını da içeren Adli Hazırlık Mahkemeleri, mahkeme öncesi aşamada taraflara, avukatlarına, bilirkişi ve tanıklara yardımcı olarak yol göstermeli, dürüst davranmalarını, gerçeği ve delilleri tam ve doğru ifşa etmelerini sağlamalı, suistimaller önlenmeli, böylece sulh ve uzlaşmalar kolaylaştırılarak teşvik edilmeli, bunlara rağmen yargıya intikal eden uyuşmazlıklarda dosyaların tekemmül etmiş olması sağlanarak 4-5 yıl süren davaların 3-4 ayda sonlandırılması mümkün hale gelmelidir.
5. Hâkim ve savcılar göreve atanmada eşit nitelikliler arasında açık yarışma usulüne tabi olmalıdır. Yüksek derece mahkemelere üye atanması, kamuoyunun da söz sahibi olduğu, tamamı yargı denetimine tabi bir sürece tabi tutulmalıdır. Böylece yargıda liyakat en ileri seviyeye çıkarılmalıdır.
6. Adalet Yüksek Mahkemesi'nin temyiz mercii işlevini de gören Anayasa Mahkemesi'nin her türlü anayasaya uyarlık sorununda tek yetkili olması, kanunların anayasaya uyarlık denetimini isteyen herkesin dava edebilmesi, buna paralel olarak mahkemenin kapasitesinin artırılması, bu amaçla üye sayısının 30'a çıkarılması, 3 daire ve genel kurulu olarak çalışması sağlanmalıdır. Böylelikle, üye atamalarında siyasi saik zayıflatılmaktadır.
7. Anayasa Mahkemesi'ne yeni gelen üyelerin bireysel başvurularda görev yapması, Anayasa'ya ve anayasal düzene ilişkin her türlü konuda Anayasa Mahkemesi'nin yetkili olması sağlanmalıdır.

8. Cumhuriyet Başsavcılığı Yargıtay'dan ayrılarak, yeniden yapılandırılmalı, görev ve yetkileri anayasal düzenin korunmasına odaklanmalıdır.
9. Yargının işlevini ve bağımsızlığını kısıtlayan kamu görevlilerinin suçlarında idari amirlerin veya kurumlarının soruşturma izni verme şartı ilga edilmeli, üst derece kamu görevlilerinin Adalet Yüksek Mahkemesi'nde yargılanması şartı getirilerek kamu görevlilerinin hukuka uyarlığı ile hukuk güvenliği güçlendirilmelidir.

Türkiye'nin tecrübelerinden yola çıkarak özgün olarak geliştirilen, uluslararası alanda uzmanlarıyla tartışılan bu öneriler Avrupa'nın Geleceği (Future of Europe) çalışmalarına mütevazı bir katkı verici nitelikte değerlendirilmiş, geleneksel kurumlara yenilik getirici ve heyecan verici bulunmuştur. Birleşik Krallık Ticari Mahkemeleri Eski Başkanı Sir William Blair QC, Chicago Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Profesör Tom Ginsburg, UCL Adalet Enstitüsü'nden Profesör Cheryl Thomas, Avrupa Komisyonu Türkiye Masası Şefi Bernard Brunet gibi diplomat, akademisyen ve fikir önderleri, bu öneriler hakkında oldukça destekleyici yorumlar sunmuşlardır. Çalışmaya ilişkin sunum yapılan toplum ve siyasi kanaat önderleri, iş dünyası resmi ve gönüllü kuruluşları, takdirle karşıladığımız önerilerde bulunmuş, ülkemizi uluslararası alanda temsil etmiş olan emekli diplomatlarımız çalışmayı bir bütün olarak ülkemizin elini güçlendirici ve hatta AB ile ilişkilerde olumlu gündem oluşturmaya katkı verir nitelikte bulunmuştur.

Geliştirilen önerileri içeren bu çalışma ayrıca, World Justice Project'in 2022 yılında Lahey'de düzenlediği World Justice Forum'a kabul edilmiş; hukukun üstünlüğü konusunda dünyada en büyük uluslararası etkinlik olan bu forumda da uluslararası camiaya sunularak, yüksek ilgi ve kabul görmüştür.

Bu reformların gerçekleşmesi halinde, Türkiye'de yargı bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğünün ileri ülkeler seviyesine çıkacağı, buna paralel olarak milli gelirin kısa bir sürede 4-5 katına diğer deyişle 25.000 – 30.000 US\$ seviyesine çıkacağı öngörülmektedir.

Saygılarımızla,

31 Ağustos 2022 tarihli

2022 – 2023 adli yıl başlangıcı vesilesiyle yayınlanan

BASIN BİLDİRİSİ EKİ

YARGININ MEVCUT DURUMU VE TEMEL SORUNLARI

HAKKINDA GENEL TESPİTLER:

Yargının temel sorunu siyasi karar vericilerde samimi çözüm iradesi olmayışı, siyasetin yargıyı bir araç olarak kullanma isteğidir.

Devlet teşkilatını yöneten ve yönetmeye talip olan siyasilerin yargıya bakış açıları ve yaklaşımları yargı bağımsızlığı ilkesi ve hukukun üstünlüğü ülküsü ile her zaman çelişmiştir. Zira siyasiler ele geçirdikleri devlet gücünü serbestçe ve keyiflerine göre kullanmak isterlerken yargının görevi onları hukuk ile sınırlandırmak, siyasilere karşı hukukun üstünlüğünü gerçekleştirmektir. İktidar veya muhalefet olmaları fark etmez, siyasiler yargıyı siyasi bir araç olarak görmekte; tam bağımsız ve etkin hale getirecek köklü fikirler ve çözümler geliştirmemekte; yüzeysel ve beylik söylemlerle yetinmektedirler. Başka bir deyişle ülkenin en önemli meselesi olmasına karşın yargının bağımsızlığı, etkinliği ve hukukun üstünlüğü siyasilerin gündeminde ilk madde değildir. Siyasiler için hükümeti kimin kuracağı ve nasıl düşürüleceği her şeyden önce gelmektedir.

Bu temel sorundan hareketle şu saptamaları yapmak bir zorunluluğa dönüşmüş bulunmaktadır:

1. TBMM'nin çıkardığı Anayasa'ya aykırı kanunlara karşı halkın iptal davası açma hakkı elinden alınmış; bu hak iktidar, ana muhalefet, meclis grubu ve cumhurbaşkanından oluşan 4 kişiye verilmiştir. Böyle olduğu için anlaşarak, uyumlu davranış sergileyerek veya sessiz kalarak iktidar ve muhalefetin Anayasa'ya aykırı kanunlar çıkarması mümkündür. Hakkında iptal davası açılmadığı için yürürlükte olan Anayasa'ya aykırı epeyce kanun hükümleri mevcuttur. Örneğin iktidar ve muhalefet; kanuna aykırı olarak yedek üyelerin de Yüksek Seçim Kurulu'nda (YSK) oylamalara katılmasında anlaşmışlardır. YSK üyelerinin de uyduğu söz konusu kanuna aykırı anlaşma, YSK içtihatlarındaki istikrarın bozulmasına ve seçim güvenliği konusunda tartışmalı kararlar ortaya çıkmasına neden olmuştur.
2. Liyakatlılar arasında açık yarışma esasına göre, tamamı yargı denetiminde bir süreç sonunda değil de siyasi tercih niteliğinde kapalı ve gerekçesiz oylarla gösterilen adaylar arasından siyasi görüşüne ve sadakatine göre seçilen üyelerden oluşan Anayasa Mahkemesi hem siyasallaşması hem de kapasite yetersizliği nedeniyle etkin norm

denetimi yapamamakta, içtihatlarında istikrar bozulmakta ve çelişkili içtihatlar ortaya çıkarmaktadır.

3. Başta Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyeliklerine aday gösterme sürecine ve atamalara siyaset, atanan üyelerin siyasi sadakatleri, siyasi bir partiye yakınlıkları ve benzeri siyasi mülahazalar damga vurmakta; görevlere liyakati güvence altına alan formalitelerin ise ya etrafından dolaşmakta ya da ilga edilmektedir. Bağımsız ve tarafsızlıkları hukukun üstünlüğü, herkes ve ülke için hayati önemdeki bu atamalarda atananların liyakati değil, siyasi sadakatinin egemen olduğu inancı kamuoyunda var olan egemen görüş olmuştur.
4. Hâkim ve savcıların mesleğe ilk kabulünde de liyakatlılar arasında açık yarışma ve yargı denetimi yoktur. Mesleğe ilk kabul aşamasında iktidardaki siyasi partinin bir üyesi olan Adalet Bakanlığı belirleyici konumdadır. Kaydı olmayan ve yargı denetimine tabi olmayan mülakatlarda siyasi referansı olmayanlar elenmektedir. Hâkim ve savcıların siyasi duruşları, referansları ve hatta iktidar partisine organik bağları sebebiyle tercih edilerek mesleğe kabul edilmesinin, terfi ve tayin edilmesinin kısa sürede yargıya öz tarafsızlık niteliğini kaybettireceği, siyasi parti uzantısı haline getireceği açıktır.
5. Yargının adeta iktidardaki partinin bir uzantısı gibi partizanlaşması halinde, mensuplarının siyasi görüşü doğrultusunda karar vermesi kaçınılmazdır. Böyle bir durum ülkenin hukuk sistemi, bağımsız yargı, hukukun üstünlüğü, demokrasi ve ülkenin tamamı için bir felakettir. Zira partizanlaşan yargı, siyasi menfaatler sebebiyle toplumdaki bütün kesimlerin birbirine düşmesine, farklı ve aykırı düşüncenin ve duruşun ortadan kalkmasına ve çöküşe neden olur.
6. Öte yandan ülkenin zengin, tecrübeli ve olgun hukukçu kaynakları avukatlar arasında mevcut olmasına rağmen hâkim ve savcı açığının siyasi mülahazalarla ve genç ve tecrübesiz yeni mezunlarla kapatılması yargıyı çıkmaza sokmakta, hizmet kalitesinin, kararların isabet düzeyinin düşmesine, buna karşın yargı sistemindeki işlerin yığılmasına ve sistemin tıkanmasına neden olmaktadır.
7. Çocuk denecek yaşlarda mesleğe kabul edilen hâkim, savcı ve avukatların büyük çoğunluğu yeterli bilgiye, hukuk formasyonuna ve mesleğin gerektirdiği kişisel olgunluğa sahip değildir. Yeterli öğretim elemanı olmadan mantar gibi hukuk fakülteleri açmanın yanlışlığını bu izni veren siyasiler kendileri söylemektedir. Neticede, birbirinin dengi eğitim verilmediği halde her hukuk fakültesi mezununa yargısal görevlere talip olma hakkı veren diplomalar verilmekte, her sene yaklaşık 20.000 yetersiz hukuk fakültesi mezunu hukukçu ordusuna katılmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'nin hukukçuları uluslararası alanda rekabet edebilecek güce ve donanıma sahip değildir; nitelikleri ve yetkinlikleri Türkiye'nin uluslararası finans, ticaret ve tahkim merkezi olma emellerini yerine getirmeye yeterli değildir. İlaveten, bu durum bir yandan hukuk mesleklerinin kalitesini düşürürken diğer yandan yeterli iş imkanlarının oluşturulmaması hukuk

fakültesi mezunu işsizler ordusu ortaya çıkarmaktadır. Sonuçta işsiz genç avukat intiharları gibi trajedilerle karşılaşmaktadır.

Yargının yürütmeyi sınırlandırma yeteneğinin kaybolması

Yargı, devasa devlet gücünü kullanan yöneticileri hukuk ile sınırlama, vatandaş adına hukuk yoluyla hesap sorma hakkını yerine getiremediği gibi yöneticilerin ve hatta yargının kendisinin haksızlıklarına karşı vatandaşı etkin olarak koruyabilir durumda değildir. Yargı uluslararası anlaşmalarla korunan temel hak ve özgürlüklerin etkin olarak korunacağına dair güven vermemektedir. Tersine, oluşumu siyasilere bağlı, işlevini göstermesi siyasilerin izin vermesine tabi olan yargının; devlet kurumları, yöneticiler ile vatandaşlar arasındaki ilişkilerde nüfuzlu siyasilerin ve yöneticilerin isteği doğrultusunda karar vereceği izlenimi tüm kamuoyuna hâkim olmuş durumdadır. Bu temel sorundan hareketle yine şu saptamaları yapmak bir gereklilik halini almıştır:

1. TBMM'nin onaylaması ile bir kanun haline gelen İstanbul Sözleşmesi'nden Cumhurbaşkanı'nın tek başına aldığı çıkma kararına karşı açılan davada çoğunluğun ret kararı vermiş olması ve benzer bir durumda TCMB Başkanı'nın görevden alınmasına dair karara karşı bir dava bile açılmamış olması, tek başına yürütmeyi oluşturan Cumhurbaşkanı'nın kararlarının denetimi konusunda, yargıya itimat edilmesini mümkün kılmamaktadır.
2. Ceza davalarının makul sürede, tek celsede, kamuoyunun vicdanını rahatlatacak makul gerekçeli bir kararla sonuçlanmaması, birçok olayda sosyal medya yargılamalarıyla hakimler üzerinde baskı kurulmasına, tutukluluk gibi özgürlüğü kısıtlayıcı ön tedbirlerin orantısız uygulanmasına neden olmuş ve kanıksanmıştır. Öte yandan cumhurbaşkanına hakaret gibi tek hareketlik suçlarda verilen tutukluluk kararları peşin cezalandırmaya, ifade ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanmasına ve genel olarak halkın yöneticileri eleştirme hakkının, muhalefetin ve aykırı görüşlerin bastırılmasına neden olmaktadır.
3. Üretilmiş sahte delillere dayalı olarak açılan, hukukun evrensel ilkelerine uymayan yargılamalarda uzun süreli tutuklama ve tartışmalı mahkûmiyet kararları verilmesi ve bu kararların Anayasa Mahkemesi'nin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin ihlal kararlarına rağmen sürdürülmesi, bu mahkemelerin kararlarına uymamanın bile tartışma konusu edilmesi bir hukuk devletinde asla kabul edilebilir veya hoş görülebilir değildir. Bu tür kararlar ile ülke içinde toplumun önemli bir kesiminde ve benzer bir şekilde uluslararası camiada oluşan "iktidara karşı çıkanların hemen tutuklanacağı ve yıllarca sürdürüldüğü otokratik ülke imajı" ülkemizin uluslararası menfaatlerine ciddi zarar verecek boyutlara ulaşmıştır.

Yargının sivililler arasında da işlevini kaybetmesi

Yargı sivil bireyler ve işletmeler arasındaki ekonomik ve sosyal ilişkilerde etkin hukuk güvenliğini ve hukukun üstünlüğünü sağlayamamış bulunmaktadır. Genel olarak yargıya işi düşmeyenler yargıya güven duyarken yargıya en az bir kere işi düşenler mevcuttaki güveni de kaybetmektedirler. İşletmeler ile tedarik zincirlerini daha yoğun etkileyen bu güvensizlik durumu ülkenin ekonomik gelişimini sınırlandırır, ülkemiz işletmelerini uluslararası rekabette zayıflatır hale gelmiş bulunmaktadır. Buradan hareketle şunları birer saptama olarak ortaya koymak mümkündür:

1. Mahkemeye gerçeği söylemenin zorunlu olmayıp yalan söylemenin savunma hakkı olarak görülmesi, yargılamayı zorlaştıran davranışlara tolerans gösterilmesi bir yandan davaların etkin, adil ve hızlı çözümünü imkansızlaştırırken diğer yandan adalete erişim hakkının çok yaygın suistimaline neden olarak yargı sistemini felç etmiştir. Mahkemeler haklı olanın doğruyu söyleyerek başarılı olduğu yer olmaktan çıkmış, haksız olup sistemi suistimal edenlere her türlü toleransın gösterildiği yerli yersiz binlerce dava ile zaman geçirilen yerler haline gelmiştir.
2. On binlerce hukuk, ceza ve idari davanın nasıl yargılanacağını belirleyen yakın zamanda yenilenmiş olan usul yasaları çoğu yönden uyumsuzluk çözmenin temel doğal sürecine uysuz veya aykırı, bazen de kendi içinde çelişkilidir. Usul kanunları etkin ve hızlı yargılama yaparak, gerçekleri ortaya çıkarmaya ve isabetli kararlar vermeye engeldir. Kürsüdeki hakimlerin işini kolaylaştırma gayesiyle usul yasalarında yapılan palyatif kestirmeler, yargılama kalitesini düşürmekte, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını önlemekte, alternatif gerçekler üzerine isabetsiz kararlar verilmesi sonucunu doğurmaktadır. Davalar uyumsuzlukta maddi gerçeğin ortaya çıkarılıp tartışıldığı ve en doğru sonucun birlikte bulunduğu yargılamalar değildir. Peşin kabullere, varsayımlara ve önyargılara göre derlenen kısmi veya alternatif gerçeklere göre karar verilmektedir. Yargılamalar “bugün git yarın gel” tiyatrosuna dönüşmüş; iyi yönetildiği takdirde 3-4 ayda bitmesi gereken davalar ilk derece mahkemelerinde bile 4-5 sene sürer hale gelmiştir.
3. Lüzumsuz yere açılan davalar gereksiz yere birikerek altından kalkılamaz bir yük haline gelmiştir. Bunda hakimlerin yetkin ve tecrübeli olmamasının yanında etkili ve ekonomik bir uyumsuzluk çözüm usulü sağlamayan kötü-kopya usul yasalarının da etkisi büyüktür. Bu devasa lüzumsuz iş yükünün altından kalkabilme gerekçesi gösterilerek hakimlerin görevleri kanuna aykırı olarak bilirkişilere aktarılmakta, bilirkişilere hâkim yetkileri ve mevcut hâkim teminatları tanınmaktadır. Hukukçu olmayan yargı dışı kişiler bilirkişi kisvesiyle fiilen hakimlerin yerini almıştır. Bu durum yargıda yolsuzluklara geniş bir kapı açmış bulunmaktadır. Bu durum etik değerleri hızla yozlaştırmakta; piyasadaki bozuşma yargıya ithal edilmektedir. Daha da önemlisi bu durum mevcut işlerdeki iş yükünü iki üç kat artırmış ve iyice içinden çıkılamaz bir hale getirmiştir. Bilirkişi sorununa bulunacak alternatif bir çözüm yargılama sürelerini ve iş yükünü en az üçte bire indirecektir.

4. Bir ülkedeki bireylerin davranış tarzını, refahın üretildiği kurumların ve işletmelerin iş yapma disiplinini, o ülkenin mahkemelerindeki yargılama disiplini belirler. Türkiye'deki yargılama disiplini ise toplumun etik değerlerini, ahlakını, iş yapma şeklini, işletmelerin iş disiplinini bozucu ve hukuka uysuz iş yapmayı özendirici niteliktedir. Mahkemeye doğruyu söylemenin zorunlu olmadığı, yalan söylemenin hoş görüldüğü bir hukuk düzeninde kayıt dışılığı önlemek, sağlam bir kayıt düzeni oluşturmak, kurumlaşmayı yaymak, sürdürülebilir iş birlikleri geliştirmek, ortaklar arasında güven oluşturmak ancak kişisel çabalarla ve istisnai olarak mümkündür. İşletmeler arası gelişmiş iş birliği ve güvenin olmadığı ekonomiler, uluslararası rekabette başarılı olamazlar; görece küçük ve verimsiz olurlar ve zamanla rakiplerine tabi olurlar. Türkiye'nin gelişmiş ülkelerin fabrikası görünümünde sanayiye sahip olması, İngiltere'nin çöplerinin Türkiye'ye ithal edilmesi bu durumun bir sonucudur.
5. İşletmelerin serpilerek güçlenmesi için hayati önemi haiz olan fikri ve sınai hakların korunmasında yargının performansı çok düşüktür. Bir işletmenin ticari varlığının en önemli unsurları olan sadakat, sır saklama, rekabet etmeme yükümlülükleri mahkemelerde icra ettirilememektedir. Emniyeti suistimal, dolandırma gibi adi suçlar ile ticari sırların, know-how, müşteri portföyü ve sair gayri maddi mülkiyet hakların aşırılması gibi nitelikli ekonomik hırsızlık suçları etkin olarak önlenememektedir. Sanayi casusluğu sıradan ve hak gibi görülür hale gelmiştir. Ham madde temininden üretime ve satışa kadar her biri diğerine bağlı olan ticari ilişkiler zincirindeki sözleşmelerin aynen ve zamanında yerine getirilmesini sağlamak mümkün değildir. Sözleşmelerin ve taahhütlerin ihlal edilmesi önlenemediği gibi sözleşmenin ihlali, haksız fiil ve benzeri sebeplerle oluşan zararlar zamanında ve etkin olarak tazmin edilememektedir. Davacıya karşı önyargılı, davalıya karşı aşırı hoş görülme usuller ve müdahaleler nedeniyle ihlal edilen haklar telafi ve tazmin ettirilemez hale gelmiştir.
6. Boşanma, velayet, nafaka, mal bölüşümü ve tazminat taleplerinin torba halinde görüldüğü aile hukuku davaları aile felaketleri haline dönüşmekte, toplumu derinden sarsmaktadır. Ruhen ve fiziken ayrılmış olan eşlerin arasındaki hukuki ilişkiyi, elindeki davaları kendisi için ekonomik olması amacıyla birleştirerek bir torba halinde ve kesin bir kararla çözmesine kadar yıllarca sürdüren yargı, aslında toplumun temeli olan evlilik ve aile kurumunu kökünden sarsmaktadır. Yolu mahkemeye düşen ailelerin aile birliğini, eşlerin ve çocukların ruh sağlığını sürdürmeleri neredeyse imkansızdır. Bu durum aile kurumuna ve gelecek nesillerin sağlıklı yetişmesine ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.
7. İşçi işveren ilişkileri, her türlü ortaklık ve şirketler ile bayilik ve distribütörlük de dahil ekonomik iş birliklerine ilişkin davalarda mahkemeler, uyuşmazlıkları uzlaştırmaktan, bozulan iş birliği ve dayanışmayı yeniden tesis etmekten, mevcut olanları güçlendirmekten çok uzaktır. Tersine yargılamalardaki kalitesizlik ekonomik ve sosyal ilişkileri ve iş birliklerini temelinden ve tekrar düzelmeyecek şekilde bozmaktadır.

8. Çoğu Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları ile tespit edildiği üzere kamuoyunun yakın ilgi gösterdiği davalarda yargının kötü performans göstermesi, kamuoyunun güvenini ciddi olarak zedelemektedir. Pamukova tren kazası, Soma maden faciasına ilişkin davalar benzer hallerde de şüpheli kamu görevlilerinin soruşturulmayacağı ve yargı önüne çıkarılmayacağı yönünde, Ergenekon, Balyoz, Cumhuriyet, Sözcü, RTÜK, Osman Kavala, Deniz Gökçe, Rahip Brunson ve benzeri siyasi nitelikli davalarda yargının uzun tutukluluk kararları yolu ile bir cezalandırma, aykırı ve muhalif sesleri bastırma aracı olarak kullanılabilmesi yönünde; HES'ler, ÇED'ler ve Salda Gölü gibi çevreye ilişkin davalarda iktisadi menfaatin hukukun önüne geçebileceği gibi kamuoyunda derin olumsuz izler bırakılmış, toplumsal güven zedelenmiş bulunmaktadır.
9. Örnekleri kolaylıkla çoğaltılabilen bu aksamalar sebebiyle kamuoyu yargıyı sorunların çözüm yeri olarak değil haksızlıkların katlanarak sürdürülebileceği cezalandırma yeri olarak görmektedir.

Ağustos 2022

Saygılarımızla